

Lietuvos ekonomikos raida ir perspektyvos

2008 m. liepos 25 d.

Palyginti su balandžio mėn., Lietuvos banko vertinimai dėl pagrindinio mechanizmo, lemiančio BVP augimo sulėtėjimą prognozės laikotarpiu, iš esmės lieka nepakitę. BVP augimas nuosekliai lėtėja, tačiau išlieka pakankamai spartus. Vidaus ekonomikos veiksmų, lemiančių ūkio augimo sulėtėjimą, tendencijos atitinka ankstesnius vertinimus. Krinta nekilojamojo turto rinkos apyvarta, griežtėja skolinimo sąlygos – tai pasireiškia sumažėjusiu paskolų srautu tiek įmonėms, tiek namų ūkiams – ir jau artimiausiais mėnesiais turėtų lemti mažesnę statybų ir su jomis susijusių veiklų aktyvumą.

Išorės aplinkos – pajamų augimo ir kainų – tendencijos yra mažiau palankios, nei tikėtasi. Nors daugelio išsivysčiusių šalių bankų sektoriuose nerimas dėl sisteminės rizikos šiuo metu yra sumažėjęs, normalus finansų sektoriaus funkcionavimas dar nėra atkurtas. Sukrėtimai pasaulio finansų rinkose tiesiogiai Lietuvos finansų sistemos beveik nepalietė, tačiau dėl lėtėjančio ūkio augimo daugelyje Lietuvos pagrindinių prekybos partnerių kyla eksporto plėtros rizika. Kaimyninėse Baltijos šalyse ekonomikos augimas sulėtėjo daug greičiau, nei tikėtasi. Pirmąjį metų ketvirtį metinis realiojo BVP augimas Estijoje buvo mažiausias per 8 metus – 0,1 proc., tuo tarpu Latvijos ekonomikos augimas sumažėjo iki 3,3 proc. Visgi Rusijoje BVP augimas išlieka spartus. Kylant naftos ir ne energijos žaliavų kainoms, toliau sparčiai didėjanti infliacija tampa pasaulio ekonomikos problema tiek išsivysčiusiose, tiek besivystančiose valstybėse.

Prognozės laikotarpiu numatomas BVP augimo lėtėjimas, kurį lems vidaus paklausos, o ypač investicijų nuosaikesnis augimas. Palyginti su pastarųjų kelerių metų augimo tempais, 2009 m. realiojo BVP augimas sulėtės maždaug perpus, tačiau išliks pakankamai tvirtas ir atitiks darbo našumo augimą. Blėstant keletą metų užsitęsusiame paskolų ir statybų bumui, į vidaus paklausą orientuotų sektorių aktyvumas nuosekliai silpnės, o šiuo metu egzistuojantys makroekonominiai nesubalansuotumai švelnės. Investicijų, ypač susijusių su gyvenamąja statyba, augimas jau šiemet turėtų gerokai sulėtėti. Išskirtinai geri pirmojo ketvirčio statybų aktyvumo rezultatai kartu su prastėjančiais lūkesčiais dėl šio sektoriaus perspektyvų ir mažėjančiais planuojamų statybų mastais rodo, kad antrąją šių metų pusę reikėtų tikėtis investicijų apimtys kritimo. Artimiausiu metu darbo našumą ir ilgalaikį augimą skatinančių investicijų augimą turėtų skatinti išaugę įmonių pelnai 2007 m., sumažėjęs investicijų į nekilojamąjį turtą laukiamas pelningumas, išaugusi darbo jėgos kaina ir jos trūkumas, brangstantys energijos ištekliai, ES struktūrinių fondų parama. Tačiau prastesni pelningumo lūkesčiai tiek vidaus, tiek užsienio rinkose didina platesnio masto augimo sulėtėjimo riziką.

Lėtėjant darbo užmokesčio augimui, pamažu didėjant nedarbo lygiui ir infliacijai, privataus vartojimo augimas turėtų labiau sulėtėti antrąją šių metų pusę. Pastarųjų poros ketvirčių vartotojų elgsena parodė, kad Lietuvos namų ūkių polinkis vartoti yra procikliškas: ekonominio pakilimo laikotarpiu vartotojai linkę išleisti vis didesnę pajamų dalį. 2006 m., stebėdami mažėjančią taupymo normą, tai vertinome kaip vartotojų elgseną, kai stebimas pajamų padidėjimas interpretuojamas kaip nuolatinis. Tačiau spartus vartojimo augimas ir tuo pačiu metu neigiami lūkesčiai rodo, kad namų ūkiai nesiekia tolygesnio vartojimo kitimo vidutiniu ir ilgu laikotarpiu, todėl sumažėjus pajamų augimui bus menkos galimybės dalį vartojimo finansuoti santaupomis. Vartojimo augimo sulėtėjimas prognozės laikotarpiu bus didžiąja dalimi nulemtas lėtesnio realiuoju pajamų augimo ir didesnis, negu manyta anksčiau. Vartotojų perkamąją galią reikšmingai mažins ir energijos kainų šuoliai visu prognozės laikotarpiu.

2008 m. pirmąjį ketvirtį Lietuvos darbo rinkoje vis dar vyravo įtampa, tačiau kartu pastebimi ir pirmieji įtampos mažėjimo ženklai. Bendras laisvų darbo vietų lygis keitėsi mažai, o tai rodo vis dar nemažą įtampą darbo rinkoje, tačiau kai kuriose veiklose laisvų darbo vietų lygis sumažėjo. Skirtingai nei buvo tikėtasi, privačiame sektoriuje vidutinio darbo užmokesčio augimas paspartėjo. Per metus šiame sektoriuje vidutinis darbo užmokeskis padidėjo 24,3 proc. (ankstesnį ketvirtį – 22,2 proc.). Numatoma, kad prognozės laikotarpiu darbo rinka sugebės lanksčiai prisitaikyti prie nepalankių ekonominių sąlygų ir mažėjant vidaus paklausos augimui pakankamai sparčiai mažės darbo pajamų ir darbo našumo augimo atotrūkis. Darbo rinkos lankstumas yra būtina sąlyga užtikrinant tvirtą ilgalaikį Lietuvos ekonomikos augimą. Visgi įstatymu įtvirtinus minimalaus darbo užmokesčio indeksavimą gerokai susilpnėja rinkos susireguliovimo mechanizmai ir dėl to išauga rizika, kad infliacijos lūkesčiai įsitvirtins ilgesniam laikui, darbo užmokesčio augimas ir infliacija taps inertiškesni ir sunkiau mažės, o tai galiausiai padidins tikimybę, kad ilgalaikė ūkio plėtra bus mažiau dinamiška.

Prognozės laikotarpiu eksporto augimą palaikys palanki ūkio raida Rusijoje ir kai kuriose kitose NVS šalyse, gamybos orientacija į ūkio ciklų svyravimams atsparesnius produktus, o stabdys BVP augimo sulėtėjimas ES, ypač Latvijoje ir Estijoje. Būtina sąlyga siekiant tvirtu ilgalaikiu eksporto, kartu ir BVP augimo, yra produktyvumą didinančių investicijų plėtra. Nors ir yra ekonominių veiksnių, skatinančių produktyvaus kapitalo formavimą, pastarųjų kelių ketvirčių neigiamos tendencijos mažiau investuoti į mašinas ir įrengimus rodo nemažą

tikimybę, kad šių investicijų plėtra ateityje bus prastesnė.

Pastaraisiais mėnesiais bendroji metinė infliacija toliau didėjo. Birželio mėn. vidutinė metinė SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija siekė 9,3 proc. Dėl tebesančios stiprios paklausos ir dėl kylančių sąnaudų bendrąją infliaciją pastebimai padidino toliau didėjusi grynoji infliacija, taip pat ją didino toliau sparčiai brangstantys maisto produktai, pakilę cigarečių akcizai ir kylančios energijos išteklių kainos.

2008–2009 m. infliaciją daugiausia skatins žaliavų kainų didėjimas, tačiau vidaus spaudimas vartojimo kainoms turėtų nuosekliai mažėti. Balandžio mėn. įvardytos priežastys, galinčios lemti didesnę negu prognozuota infliaciją, materializuojasi: sparčiau negu tikėtasi auga maisto kainos, gegužės–birželio mėn. pasaulinės naftos kainos litais padidėjo apie 60 proc. per metus. Atsižvelgiant į šiuos veiksnius, vidutinė metinė infliacija 2008 m. turėtų būti tik kiek mažesnė nei 12 proc. Nors numatoma, kad vidaus paklausa sumažės jau antrąją metų pusę, dėl infliacijos inertiškumo vidaus veiksnių nulemta infliacija, tikėtina, nepradės mažėti iki metų pabaigos. 2009 m. numatomas nuoseklus infliacijos mažėjimas. Maisto produktų kainų augimą skatina ilgalaikio pobūdžio globalūs veiksniai, todėl labiausia tikėtina, kad maisto produktų kainos pasaulyje išliks aukštos. Tačiau manoma, kad prognozės laikotarpiu žemės ūkio žaliavų kainos nekils taip, kaip 2007 m., vidaus ekonomikos veiksnių (paklausos ir darbo sąnaudų) keliamas spaudimas maisto produktų kainoms taip pat mažės. Numatoma, kad prognozės laikotarpiu energijos kainos didės. Dėl išaugusių naftos kainų brangs importuojamos dujos, sparčiai didės šildymo kainos. Energijos kainų nepalanki raida taip pat yra vienas iš pagrindinių veiksnių, dėl ko infliacija gali būti didesnė, negu numatyta pagrindiniame prognozių scenarijuje.

NUMATOMA LIETUVOS EKONOMIKOS RAIDA 2008–2009 M.

	2008 m. liepos mėn. prognozė			Palyginta su 2008 m. balandžio mėn.		
	2007	2008*	2009*	2007	2008*	2009*
Kainų ir sąnaudų kaita (procentai, pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija (apskaičiuota pagal suderintą vartotojų kainų indeksą)	5,8	11,8	7,8	0,0	2,0	1,5
BVP defliatorius	8,6	12,2	6,6	0,0	1,5	0,2
Darbo užmokestis (kompensacija vienam dirbančiajam)	16,2	18,0	5,7	0,0	2,6	-0,5
Importo defliatorius	4,1	12,3	7,3	0,0	1,1	1,5
Eksporto defliatorius	4,6	17,2	8,2	0,0	5,5	2,4
Ekonominis aktyvumas (lyginamosiomis kainomis, procentai, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas	8,8	6,0	4,2	0,0	-0,6	0,3
Privataus vartojimo išlaidos	11,6	7,3	2,7	0,0	0,0	-0,1
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	3,8	6,1	3,0	0,0	-1,0	0,1
Bendras pagrindinio kapitalo formavimas	15,8	4,0	1,9	0,7	-0,2	-1,1
Prekių ir paslaugų eksportas	4,7	10,4	8,7	0,0	-2,7	-0,5
Prekių ir paslaugų importas	9,1	14,4	4,9	0,0	4,7	-1,7
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (procentai, palyginta su darbo jėga)	4,3	5,5	6,0	0,0	0,3	0,6
Užimtieji (procentai, pokytis per metus)	2,3	-1,2	-0,6	0,0	-0,4	-0,4
Išorės sektorius (procentai, palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	-12,0	-12,5	-9,9	0,0	-2,1	-0,7
Einamosios sąskaitos balansas	-13,2	-13,5	-10,8	0,0	-1,6	-0,2
Einamosios ir kapitalo sąskaitos balansas	-11,2	-11,3	-8,6	0,0	-1,7	-0,2

* prognozė